

קנין ד'
"בבינת הלב"

פתח דבר:

במאמר שלפנינו נבאר את מהותו של קנין זה, בין הדברים שיתבארו: מדוע בינת הלב משמשת תנאי יסודי לקנות את מעלות התורה. עוד נרחיב כיצד ישיג האדם בינת הלב, מה הדרכים המביאים אליה ומה הם המפסידים שלה.

נקדים ונאמר: תורה הנלמדת בלי בינת הלב, קרוב הוא הדבר שלא יצליח בה, כי עיקר הלימוד הוא לימוד שבא מתוך הבנה.

מדוע נסמכה "בינת הלב" ל"עריכת שפתים"

ראשית כל יש לנו לעמוד ולדרוש סמוכין, מדוע ראה התנא להקדים את הקנין של "עריכת שפתים" ואחר כך לסמוך לו את הקנין של "בינת הלב".

והמכוון בזה הוא יסוד גדול ללומדי התורה, וכמו שפירש המדרש שמואל: ש"עריכת שפתים" היא החזרה על תלמודו, וראוי לאדם להקפיד שאף כשחוזר ומשנן שוב את הדברים שכבר למד בעבר, לא יעשה זאת בקריאת שפתיים כמצות אנשים מלומדה ללא הבנת תוכן הדברים, כי אז ישתכח ממנו במהרה ולא יועיל כלום, אלא יערוך תלמודו על שפתיו בכונת הלב ובשכלות הלב, ויבין הדברים אשר הוא מוציא מתוך פיו.

ע _____ תורה דיליה

ובזה יש לפרש מאמר הכתוב (דברים ל, יד) "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיק ובלבבך לעשותו" - אימתי "קרוב אליך הדבר" ונחשב כמונח בכיסך, כאשר תחזור "בפיק ובלבבך" כלומר שיש בלימוד את שני הענינים של עריכת שפתים וכונת הלב, כי חזרה ללא הבנה אינה מועילה. ולפיכך סמך התנא את בינת הלב לעריכת שפתים, כי שני הקנינים משלימים האחד את רעהו.

"לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח"

וכעין זה פירש הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל ברוח חיים: "כי אך שאמר שהתורה נקנית "בעריכת שפתים" אבל לא די רק מה שיצעק בקול, כי אם יהיה גם בבינת הלב להבין אל נכון, וכמו שנאמר (משלי טז, כב) "לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח" שאף אם יוסיף לקח בשפתיו כמה פעמים לחזור על לימודו, צריך להשכיל בבינת הלב כמו בפעם הראשונה".

ובנותן טעם להוסיף בזה את מה שכתב רבינו יצחק בן רבי שלמה מטולידו זצ"ל: שהחוזר על הלכה בהגיון הפה ולא בהגיון הלב, הוא כמו העופות המצפצפים...

הפירוש הראשון, בינת הלב - להבין דבר מתוך דבר

ועתה נעמיק בהבנת הקנין של "בינת הלב".

היעב"ץ זצ"ל בספרו לחם שמים, פירש שענין בינת הלב הוא שצריך הלומד "להבין דבר מתוך דבר".

ויש לדעת שזה אחד מעיקרי הלימוד, כי דברי תורה עמוקים מני ים ופעמים רבות שנאמרו בקציר האומר או ברמיזה, ועל הלומד להשתמש בבינתו בכדי להשלים את החסר, כי הלב המבין דבר מתוך דבר הוא הכלי המרכזי בכדי להבין את התורה על בורייה.

תרי"ג מצוות - תרי"ג שורשים

וידועים דברי הגאון רבי אברהם מוילנא זצ"ל בשם אחיו הגאון זצ"ל

קנין ד' "בבינת הלב" _____ עא

בספרו מעלות התורה, שיש הטועים לחשוב שיש בתורה רק תרי"ג ציווים, ואם כן נמצא שיש בתורה פרשיות רבות שאין בהם שום הוראה למעשה, וזה דבר שאינו מתקבל על הדעת.

אבל האמת היא שמצוות התורה רבו ועצמו עד אין מספר, ומה שמנו מוני המצוות רק תרי"ג מצוות, משום שאלו שנמנו במנין הם השרשים ומתוכם משתלשלים הרבה פרטים ופרטי פרטים וגם המה חלק ממצוות השי"ת, ומתרי"ג שרשים מסתעפים ומשתרגים אלפי רבבות מצוות שרצון ה' שיקיימם האדם.

ומכיון שאין הדברים מפורשים הניחו מן השמים ללומד מקום להתגדר בו, וזאת על ידי בינת לבו להבין דבר מתוך דבר הסתום מן המפורש בתורה, וכך ידע מהו רצון ה' במעשה האדם ובכל אשר יפעל מה יקרב ומה ירחק, ויבין וישיג בדעתו את הצורה השלימה של תורתנו הקדושה.

ונראה שמפני כן בזהר הקדוש (ח"ג דף קכא:) הפליג מאד בגודל המעלה של מבין דבר מתוך דבר, וז"ל: "איזהו חכם: המבין דבר מתוך דבר, מחשבה דיליה חשוב קמי קודשא בריך הוא, יותר מכל קרבנין ועלוויין". כי השגת פנימיות וסודות התורה חשובה בהרבה מהקרבת הקרבנות.

הפירוש השני, בינת הלב - שיבין בלבו היטב

נתמקד עתה במובן פשטני יותר של "בינת הלב", וכך פירשו המהר"ל מפראג זצ"ל בספרו דרך חיים: "שיתן דעתו ולבו על הדבר שלומד ויבין בלבו היטב".

נראה לקבוע בפשטות: עיקר מצות לימוד התורה הוא הלימוד מתוך הבנה, ומהותו של הלימוד הוא להבין את מה שלומדים.

וכבר כתוב בירושלמי במסכת ברכות (פ"ה ה"א): "אמר רבי תנחום: הסובר תלמודו לא במהרה הוא שוכח".

ואף השכר המשולם מן שמיא על לימוד תורה נמדד לפי מדת ההבנה של הלומד, וכמו שמפורש במסכת ברכות (דף ה:): "אמר רבא: אגרא

עב _____ תורה דיליה

דשמעתתא סברא". ופירש רש"י זצ"ל וז"ל: "שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר".

עיקר הידיעה - החכמה וההתבוננות

ובספר ראשון לציון לבעל האור החיים הקדוש (משלי פ"ב) כתב: "וציונו לטרוח בתורה להשיג עומקה, לא לשטחיות הדברים, אלא החכמה וההתבוננות בה ולהוציא דבר מתוך דבר, כי זהו עיקר הידיעה שנצטוינו עליה".

והנה איתא במסכת ברכות (דף מ"ז:) שרמי בר חמא אכל יחד עם תלמיד שלמד ספרא וספרי והלכתא ובכל אופן הוא לא רצה לזמן עליו משום שהחשיבו לע"ה יען שלא שימש ת"ח. ופרש"י זצ"ל וז"ל: שלא שימש ת"ח: הוא הגמרא התלויה בסברא שהיו נותנים לדברי משנה טעם. והיינו בינת הלב!

וכתב על זה הלבוש מרדכי זצ"ל בהקדמתו לבבא קמא וז"ל:

"כי עיקר ידיעת התורה לא בקיאות צורת הדברים, אך עיקר הידיעה היא סברת והבנת הדברים, וכמאמר חז"ל בברכות: "אגרא דשמעתתא סברא". אם אחד בקי בהלכה אחת ואינו יודע סברת והרגש הדברים לא נוכל לומר כי חסר לו מקצת הדבר, אבל כל הדבר חסר לו, כי עיקר הדבר הוא סברת הדבר. ועל ידי הסברא מתהפך הדינים היוצאים מן הקצה אל הקצה. ומשום זה אף מי שלמד כל הש"ס אם לא הורגל בדרכי הסברות עם הארץ נקרא!"

יש להוסיף: דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (ק"ט, קכה) "עבדך אני הבינני ואדעה עדותיך". דהיינו, שהוא ביקש והתחנן להקב"ה שיתן לו הבנה בתורה. ונראה מזה כי היסוד של ידיעת התורה הוא ההבנה, כי הידיעה ללא הבנה מביאה לידי טעויות, והמבין את לימודו יש לו מבט נכון בכל ענין וענין וכך ניצל הוא מכל טעות.

קנין ד' ע"פ "בבינת הלב" _____ עג

"סיני עדיף" - איזה סיני?

וראה בסוף מסכת הוריות (דף יד.), דאיתא שם בגמרא דסיני ועוקר הרים סיני עדיף, וכעין זה יש בתלמוד המערב ש"הסדרן" קודם ל"פלפלן", בפשטות נראה שעדיפה כל "בקיאות" בתורה על פני העיון, אך טעות לחשוב כך.

וכה כתב המאירי זצ"ל שם:

"ודוקא שאף על פי שאינו מפולפל כל כך הוא בקי בפירושו של הלכות ובמה שיוצא מהם, ויש לו בחינת דמיון הדברים זו בזו והוצאת דבר מתוך דבר כראוי, אבל מי שאין בידו אלא סוגיית התלמוד סדורה בפיו ואין בידו דרך פסק ובחינה בדמיונות ובהבנת דבר מתוך דבר, אינו בכלל סיני כלל, ולא בכלל בעל הוראה, ולא עוד אלא שצריך להזהר מהוראתם הרבה..."

אין לשאול "למה" אלא "מה"...

ועתה נבאר מעט מהי אותה הבנה הנדרשת בלימוד תורתנו הקדושה: יש לדעת שצורת הלימוד הנכונה היא להשתדל לטרוח ולהבין את כל מה שכתוב, הבנה פשוטה וישרה.

וכבר התבטא הגרי"ז הלוי זצ"ל הרב מבריסק: אחרים שואלים "למה" ואנו שואלים "מה".

כי דרך הלימוד היתה לא לשאול למה אמרה תורה כך, זאת לא שייך להבין ולהשיג אפס קצהו, אלא שאלו מה כתוב בתורה, הם העמיקו וניתחו מהו הגדר המדוייק של הדברים, האם חלוק הדין ביסודו מסוגיא אחרת, או שהם הם הדברים. כי לנו בני אנוש אין חלק בטעמי התורה אלא שומה עלינו להשכיל מה כתיב בה.

להבין דברי הראשונים זצ"ל נר לרגלינו

נקודה נוספת: ההבנה בכל ענין צריכה תמיד להתבסס על מימי תורתם של רבותינו הראשונים, זאת אפילו כשבסוגיא ישנה קושיא וללומד נראה לכאורה שתירוצם של רבותינו הראשונים זצ"ל דחוקים הם, ולכן נטייתו

עד _____ תורה דיליה

היא לומר תירוצים "חדשים" שהראשונים לא אמרו, ומתגנבת לו מחשבה ברכתי מחו "זה תירוץ יותר טוב ממה שהראשונים תירצו"...

אבל האמת יורה דרכו: חשיבה מעין זו בטעות יסודה, כי עלינו להכיר את מקומנו ולדעת שאם אנו כבני אדם ראשונים כמלאכים, ויש להבין מדוע הם בחרו לומר את מה שאמרו ונמנעו מלנקוט בדרך אחרת, כי תורתם של ראשונים היא תורת אמת ללא כחל וסרק, ואף שבעיני המעיין הדברים נראים דחוקים.

משל - העיוור הממשש

הגאון בעל הבית הלוי זצ"ל המחיש את האמור במשל: אדם עיוור הנמצא בגפו בבית גדול, וברצונו לצאת ממקום מושבו אל מחוץ לבית. מכיון שאין ביכולתו לראות ופשוט שאינו יכול לגשת ישירות אל פתח היציאה, ממשש הוא בידיו את קירות הבית למצוא מקום פתוח. והנה אחר מישושים רבים מצא הוא בקיר מקירות הבית מקום רחב הפתוח לרווחה, שמח עד למאד בלבו "הנה מצאתי את הדרך החוצה, בעוד רגע אהיה בחוץ"...

נכנס והלך הוא דרך אותו פתח, לאחר צעדים מספר מצא את עצמו מגיע למרתף סתום אשר אין בו כל מוצא, חזר שוב על צעדיו ושוב מישש בקירות הבית עד שהגיע למקום אחר הפתוח לרווחה, חשב בלבו "כעת מצאתי את הפתח, כהרף עין אצא לאויר העולם", אך שמחתו התבררה כמוקדמת, הפתח הוביל ישר אל תוך לוע התנור...

המחזה נשנה שוב ושוב, עד נחלץ לעזרתו אדם פיקח, ובעיניו הרואות והפקוחות הביט נכוחה וראה מיד להיכן מובילים הפתחים, הוא לא התרשם כלל ועיקר מאותם פתחים רחבים המוליכים לשום מקום, עד שמצא הוא סדק צר ודחוק באחת מפינות הבית ומשם הוביל את העיוור בידיו ונדחקו הם ויצאו לאויר העולם בהיותו שם הדרך היחידה שיכולים לצאת מהבית...

הבית הלוי זצ"ל משלים את הנמשל: הראשונים, עינם היתה פקוחה וצופיה למרחוק, ולבם היה פתוח כאולם. ואם נמנעו מלומר סברא מסוימת אין זה אלא כי ידעו והבינו שאף שהסברא נראית מבריקה ונוצצת ממבט

קנין ד' ע"פ "בבית הלב" _____ עה

ראשון, בסופה היא נסתרת מהיכן שהוא, והקושיא תשאר בעינה, כי זאת האמת: אין אפשרות אחרת אלא ליישב באותו דוחק שכתבו הם במשנתם.

לא לחפש תירוצים אלא לפרק את הקושיות

דבריו של הבית הלוי זצ"ל מאירים ופותחים לנו צוהר מהי הגישה הנכונה אשר יש לנקוט כשלומדים את דברי הראשונים ז"ל - עיקר הלימוד הוא להתעמק בדבריהם הקדושים ולדלות מתוכם את ההבנה בסוגיא, ואין לנסות לחדש חידושים אשר אמיתותם מוטלת בספק, גם כשהראשונים מקשים קושיא כלשהיא יש להבינה ולא לעסוק ולהקדיש זמן בניסיון ליישבה.

ואין הדברים אמורים רק בדברי הראשונים ז"ל אלא זהו כלל ברזל בדרך הלימוד באופן כללי, אדם העוסק בסוגיא ויש לו "קושיות עצומות" לא ינסה ליישבן בכך שימצא על אתר תירוצים, אלא יחזור ויתעמק שוב בדברי הגמרא, עד שימצא שמעיקרא לא קשיא כלל.

דרך לימודו של הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל

באותו ענין: מסופר על הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל (מובא בהקדמה לחדושי רבי שלמה), שלמרות חריפותו העצומה היה נוהג להדריך את תלמידיו בלימוד בדרך ישרות ועומק הסברא, ונזהר שלא להטותם מהדרך הסלולה.

כשניסו תלמידיו את כחם לתרץ בפניו קושית איזה גאון, היה מרגלא בפומיה להשיב: "אין זה תירוץ", בראותו את הבעת התמיהה שעלתה על פניו של המשיב היה ממשיך דבריו: "על קושיא כזו לא צריך להגיד תירוץ, אלא יש לחפש דרך לסלק הקושיא מיסודה!"

כי זו דרך המלך אשר יש לנקוט בה בלימודו, ליישב כל תמיהה העולה תוך כדי הלימוד, ואין לטרוח בחיפוש אחר תירוצים, אלא יש להקדיש זמן ומחשבה בהבנת גוף הסוגיא, ובזאת התירוצים כבר יבואו!

לעתים בשביל להבין יש ללמוד שוב ושוב

אמנם אין ערובה לכך שבלימוד הסוגיא הדברים יתבהרו מיד כמין חומר,

עו _____ תורה דיליה

לעתים יש ללמוד שוב ושוב, ורק אז מתלבנים ומתבארים הדברים והכל בא אל מקומו בשלום.

סיפר ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א על שני אברכים שלמדו יחד בחברותא תקופה ארוכה, והיו ניגשים הם אליו מידי פעם לשאול אותו שאלות שעלו להם תוך כדי לימודם. ראש הישיבה שליט"א נהג לומר להם: "היום תמשיכו הלאה, ולמחרת תתחילו ללמוד שוב מתחילת הסוגיא ואפשר שעל ידי זה שאלותיכם ייעלמו כלא היו, כי פעמים רבות מה שלא מבינים בלימוד ראשוני מבינים בלימוד נוסף".

פעם אחת כשעסקו במסכת נדרים, הגיעו לדף מז: ונתקשו שם בהבנת דברי הר"ן, באו אליו וביקשו ממנו הסבר, תוך שהם הדגישו בפניו שזו הפעם השניה ללימודם. אמר להם רבי גרשון שליט"א: "אולי ענין זה צריך ללמודו שלוש פעמים, כדאי לעיין מחדש בסוגיא".

למחרת אחרי שלמדו את הסוגיא בפעם השלישית באו ובישרו לו שדברי הר"ן אכן פשוטים מאוד...

"אם אין קמה אין תורה"

יש להוסיף: בלי הבנה הלימוד אינו נחשב למאומה. וכן ראיתי מובא בשם בעל ההפלאה זצ"ל על מה ששינונו במסכת אבות (פ"ג מ"ז): "אם אין קמה אין תורה", וביאר: כשם שצריך לברר את החיטין מן הפסולת עד שנעשה קמה, וכמו שאמרו חז"ל בברכות (דף נח.): "כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת". כך ובאותו אופן צריך לברר מקחה של כל הלכה עד שמוציאין ממנה את הקמה מנופה בשבע נפות.

ומשום כך מצינו בכמה מקומות שדימו חז"ל את מי שאינו מברר הלכותיו כמי שלא חש לקמחיה (עיין פסחים פד. יבמות מב.). וזהו שרמז התנא במשנה באבות (פ"ג מ"ז): "אם אין קמה אין תורה" - דהיינו אם האדם אינו עומל וטורח לברר את ההלכה על בוריה ואינו מתעמק על הבנתה עד דק שעושה אותה כקמה, אזי "אין תורה" אין לו באמתחתו תורה כלל!

קנין ד' ע"פ "בבית הלב" _____ עז

הסגולה הבדוקה לזיכרון - בהירות והבנה

יש להוסיף: הסגולה הטובה ביותר לזכור את הנלמד הוא על ידי שמבינים אותו היטב, והענין בהיר ומסודר דבר דבור על אופניו, כך הדברים נחרתים בזיכרון ואינם משתכחים במהרה, לעומת זאת לימוד שיטחי אין לו קיום.

הגאון רבי שמואל דויטש שליט"א הדריך פעם את תלמידיו בענין דרך הלימוד, הוא פנה אליהם בשאלה: "יודעים אתם מדוע כיום אין הבחורים זוכרים את אשר הם לומדים?"

שאל ואף ענה: "התשובה היא פשוטה... היום לא זוכרים מכיון שהיום לא לומדים!"

התלמידים שלא ירדו לסוף דעתו של רבם, שאלו: "היום לא לומדים? כלום אין בית המדרש מלא עד אפס מקום בבחורים השוקדים על תלמודם? כלום אין שאון התורה נישא בקול רמה בכל שעות היום והלילה?" תמהו בקול.

אולם רבי שמואל שליט"א לא התבלבל ונענה: "נכון! אמנם בחורים רבים יושבים בבית המדרש ועוסקים בתורה בשקידה, אבל ישנו לימוד וישנו לימוד..."

אסביר לכם את כוונתי: אם ניגש אנוכי בסוף הסדר לבחור ואני מבקש ממנו שיחזור בפניי את מה שהוא למד במשך השעות האחרונות, והוא אינו יודע להשיב, אין זה נכון לתלות את חוסר ידיעתו בכך שכח זכרונו חלש, אלא הסיבה היא לימוד שאינו כראוי! משום שזכרון נצרך לשימור הידע הנלמד לטווח ארוך, ואילו היכולת של הלומד לסכם באופן ברור את אשר זה עתה למד, שייכת דוקא לתחום ההבנה והבהירות..."

"הסובר תלמודו לא במהרה הוא שוכח"

ויסוד זה מפורש בירושלמי (ברכות פ"ה, ה"א) שם שנינו: "הסובר תלמודו לא במהרה הוא שוכח!"

וכן עולה מדברי רש"י זצ"ל במסכת סוטה (דף מא.): "ופסוק אחר שלא

ענה _____ תורה דיליה

יבין בו הוא שוכחו, ועובר עליו ואינו מקיימו". מבואר מדברי רש"י זצ"ל שבלימוד התורה חיסרון בהבנה מביא לידי שכחה.

ניתן להיווכח בזה בקלות: כאשר הלומד מסיים את הלימוד ותלמודו ערוך בבהירות, הוא יודע היטב מהלך הסוגיא, ושיטות הראשונים סדורות לו במוחו, אם רק יוסיף ויחזור בצורה ראויה, אין ספק שהוא יזכור את הלימוד לאורך זמן.

לעומת זאת, אם דברי הגמרא ומהלך הסוגיא מעורפלים במוחו, כיצד ניתן לצפות שיוכל לזכור את כל זאת? הרי לא תעזור אפילו חזרה מרובה, שכן החזרה נועדה לקבע את ידיעותיו, אך זה שאין הדברים מיושבים בלבו, חזרה מה תעלה ומה תוריד?

"מרוב שהוא טרוד ללמוד אין לו זמן להיות ת"ח"

בענין זה מסופר בספר כרם יהושע: בתקופתו של הגאון רבי חיים הלוי זצ"ל, התגורר בעיירה בריסק אברך שלמד בהתמדה עצומה, הוא עשה לילות כימים בשקידת התורה ולא מש מתלמודו מאשמורת הבוקר ועד שעות הלילה המאוחרות, ולמרות שקידתו לא ידע מאומה ממה שלמד...

תושבי העיירה לא הצליחו מעולם לעמוד על פשרה של תופעה מוזרה זו: אברך ממית עצמו באהלה של תורה, משקיע את כל כוחותיו בלימודה, ועם כל זאת הוא נותר כלי ריקן מחכמה!...

פעם ביום שמחת תורה, כאשר כל בני העיירה פקדו את ביתו של הגר"ח זצ"ל כנהוג, הבחינו הנוכחים כי דעתו של הגר"ח זצ"ל נוחה עליו, אחד מטובי העיר החליט לנצל את ההזדמנות והרהיב עוז בנפשו להציג בפני הרב את התמיהה אשר הטרידה את דעתם של כל בני העיר זה זמן רב. כיצד יתכן שאל, שאברך פלוני, אשר מקדיש את כל כולו לתורה יומם ולילה, ומסיח את דעתו מכל עניני העולם הזה, אינו יודע ללמוד?...

חיוך קל הפציע על פניו של רבי חיים זצ"ל, הוא נענה והשיב בשנינות: "הבעיה של אברך זה, שהוא כל כך טרוד ללמוד, עד שאין לו פנאי להיות תלמיד חכם"...

קנין ד' ע"פ "בבינת הלב" _____ עט

משנוכח הגר"ח זצ"ל כי הנוכחים אינם עומדים על כוונתו, פירש את דבריו והסביר: "נכון, אברך פלוני אכן לומד מבוקר עד ליל בשקידה עצומה, אולם לימודו חסר שימת לב לדעת ולהבין את היוצא מדברי הגמרא, ואם כן תענו לי אתם כיצד סוברים הינכם שיוכל לצאת תלמיד חכם"...

הוא מה שאמרנו, אם הלימוד עצמו אינו מלווה בהבנה ובהירות, ואין הלומד יכול לסכם לעצמו את הנלמד לא יועילו חזרות מרובות. שונה הדבר אם הלימוד הבסיסי נעשה ביסודיות והלומד קונה לעצמו ידיעות, על ידי השינון יוכל לחקוק אותם במוחו, וכך יוכל אכן להיות בגדר "תלמיד חכם".

"העיין לא עיון, והבקיאות לא בקיאות"

וראיתי (בספר דרכי החיים) ששאלו את הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל במה עדיף להשקיע את עיקר כחו ומרצו, בלימוד בעיון או בלימוד בבקיאות?

למותר לציין שאין בנמצא אדם שאינו נתקל בלבטים סביב שאלה זו בשלב מסויים במהלך חייו.

וזה מה שהשיב הגאון רבי מיכל יהודה זצ"ל: מה שנוהגים לכנות כיום "סדר עיון" ו"סדר בקיאות", שניהם אינם סדר הלימוד המתוקן. אמנם נכון שלפעמים ניתן להתעכב יותר לצורך השלמת בירור הענין, ולעיתים פחות, אך יסוד הלימוד צריך תמיד שיהיה בהבנה, להבין היטב מה שלומדים, להבין איך רש"י ותוס' למדו את הסוגיא ואיך שאר הראשונים סללו את דרכם.

כיום הכל השתבש לשני מיני שיבושים, הן אותם שמאריכים בפלפולים רבים ללא יסוד, לפני שיודעים מהלך הסוגיא ודברי רש"י ותוס', וחושבים שזהו לימוד עיוני, והן אלה החושבים שלקרוא דפי גמרא ללא הבנה בהירה הוא לימוד בקיאות.

הגאון רבי חיים הלוי זצ"ל - "בסדר ב' ממלמלים גמרא"...

את הסיפור הבא שמעתי באוזניי מנכדו של בעל המעשה - אמר הגאון

פ. תורה דיליה

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל: פעם אחת איקלע מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל לשיבה בעיר פלונית. הוא שמע מהם פרטים על דרך הלימוד אצלם וכך אמרו לו: בסדר א' לומדים בעיון ובסדר ב' בבקאות. לשמע מה שאמרו התבטא מרן הגר"ח זצ"ל: בסדר ב' ממלמלים גמרא!...

הסיפור אירע כשש שבועות לפני סוף הזמן, ובכל אופן אמר מרן הגר"ח זצ"ל שכדאי כבר מעתה עוד קודם גמר ה"זמן" לשנות את דרך הלימוד, באומרו: "וכי ביטול תורה של שש שבועות כלום הוא?!..."

דרך הלימוד של הגרי"ש אלישיב זצ"ל

וידועה בשער בת רבים דרכו בקודש של הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל שהיה מקפיד להבין כל דבר על בוריו בכל לימוד שהוא, ולא היה ממשיך בלימוד עד שכל השאלות והקושיות בהבנת הסוגיא נפתרו ובאו אל מקומן בשלום. ותדיר הוה מרגלא בפומיה: "לא ממשיכים הלאה עד שמבינים", כי אין לעבור ללמוד סוגיא חדשה כל עוד הקודמת אינה בהירה וברורה כל צרכה ולא נתחוורה כשמלה לכל פרטיה דיקדוקיה ועומק סברותיה.

תמיד היה מביע את פליאתו כיצד אנשים מצליחים לעמוד בהספקים גדולים בזמן כה קצר, הרי צריך להבין את הנלמד...

קרה פעם שפרש לפני נכדו הגר"א אלישיב שליט"א את מצוקתו: "הן עוד מעט קרב ובא ערב פסח, ונוהג אני לעשות בכל שנה במועד זה סיום מסכת, ואכן מזה זמן מה שאני לומד מסכת מסויימת על מנת לסיימה, אבל כפי הנראה לא אספיק לסיימה עד ערב פסח. אנא ממך בקש מאחיק הגר"י אלישיב שליט"א, לערוך במקומי סיום מסכת בערב פסח". באותה שנה כך הוה, נכדו עשה במקום סבו הגדול את ה"סיום".

כאשר יש קושיא אין להמשיך אלא יש לנסות להבין

כשלמד בשיעורו הקבוע את הגמרא במסכת חולין (דף קיג:) שאומרת שיש שש מיעוטים הנלמדים מהמילה "גדי" אשר נאמרה בפסוק "לא תבשל

גדי בחלב אמר", אמר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דבר נפלא, דהנה כתב שם רש"י זצ"ל וז"ל: "לקמן פריך שהרי כתוב רק שלוש פעמים גדי". שאל מרן זצ"ל בצחות לשונו: "רש"י זצ"ל כידוע היה מקצר בלשונו, ואם כן קשה מדוע צריך היה לפרש זאת, הרי שתי שורות לאחר מכן הגמרא עצמה כבר שואלת את זה, ומה צורך ראה רש"י זצ"ל להקדים ולומר שהגמרא שואלת את זה, הרי כל לומד רגע כמימרא נתקל בדברי הגמרא".

אלא, אמר מרן זצ"ל: "למדנו מכאן שכאשר יש קושיא בגמרא אין להמשיך אלא יש לעצור ולנסות להבין ולנתח, לכן בא רש"י זצ"ל ומגלה את אוזני הלומד: ניתן להמשיך בלימוד, הגמרא שואלת זאת בהמשך..."

הדרכה בדרך הלימוד מהגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל

והמשתוקק לדעת כיצד אמור להראות סדר לימוד ראוי, יוכל לקרוא הדרכה נפלאה בענין בספר אור לציון (עמ' נו) מהגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל וזת"ד:

כשלומדים גמרא רש"י ותוספות, צריך לפרש לעצמו כל מילה שלומד בפה מלא כמו שמפרשים לילד קטן שמתחיל זה עתה את לימוד הגמרא, שאם לא יעשה כן יתכן שהפירוש שמפרש בלבו אינו נכון, ויקשה על הלומד להבחין בטעותו. ואפילו דברים הנראים פשוטים. יש להקפיד לתרגם לעצמו כל מילה כתובה בכדי להבין את הדברים.

ולא ידלג על שום דיבור של רש"י או למהר בדבריו או בדברי התוספות, כי זמנם של רש"י והתוספות היה יקר מפז הרבה יותר משלנו, ואם הם בכל זאת טרחו וכתבו את מה שכתבו, איך אנחנו לא נטרח לקרוא ולהבין היטב את דבריהם!?

והוסיף הגר"צ אבא שאול זצ"ל והעיד על עצמו: "מעולם לא מצאתי אות מיותרת ברש"י ותוספות, ואם מצאתי כנראה שלא הבנתי..."

ומאד צריך לדקדק בדבריהם הקדושים: לדוגמא - אם התוספות הקדימו הקדמה לפני קושייתם, צריך להבין איך קשורה קושייתם להקדמה כי ברור שללא ההקדמה אין התחלה של קושיא.

פב _____ תורה דיליה

ובזמן שלומד פירוש רש"י, ידמה בדעתו שרק זה הפירוש האמיתי ואין פירוש אחר, ויבין פירושו על בוריו. וכן בעת שלומד התוספות יבין את דבריהם היטב, עד שיראה וירגיש מעצמו שפירוש התוספות הוא הנכון והמוכרח.

אחר כך שכבר למד והבין את דברי התוספות וראה שהם מוכרחים מתוך הסוגיא, יתבונן אם כן איך ייתכן שרש"י מסביר אחרת? אלא ודאי ששיטת רש"י שונה ביסודה! ויש לנסות ליישב את דעתו הקדושה מראיות התוספות, ויאמר לעצמו ודאי ששיטת רש"י היא כך, ואת הגמרא בהמשך יסביר כך, ואם כן אין כל קושיא עליו... ואחר שבא לזאת יחשוב אם כן שכבר הבנתי מה הכריח את רש"י לומר מה שאמר מה יענו התוס' שהסבירו אחרת מרש"י? וכיצד יפרשו את הסוגיא בכדי שלא יקשה עליהם ממקום פלוני? וכנראה שלתוספות יש יסוד משלהם, וכהנה וכהנה הפך בה והפך בה דכולה בה... ורק מי שלומד בדרך זו יתקדם ויגיע רחוק.

אבל אם לכל פירוש מיד ינענע בראשו ויסכים ללא שיבין מה עומד מאחורי הדברים, הרי לא יתקדם כך לעולם, כי רק על ידי שמקשים ומתרצים זוכים לכוון לאמיתה של תורה, ובדרך זו למדו הרבה מגדולי ישראל עד שהגיעו להבנת וידיעת כל דבר על בוריו, עכת"ד. ודברי פי חכם חן שפתיים ישק.

בתורה שבע"פ - אם אינו מבין אינו נחשב לימוד!

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים: מי שאינו מבין את הגמרא שהוא לומד אינו מקיים מצות תלמוד תורה כלל!

והדברים מפורשים בשו"ע הרב (הלכות ת"ת פ"ב ה' יב-יג): "אם מוציא בשפתיו (תורה שבכתב) אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המילות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות "ולמדתם", ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה. במה דברים אמורים בתורה שבכתב אבל בתורה שבעל פה **אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל!**"

מה נותר לנו להוסיף על דברים אלו...

הדרכים להשיג הבנה בלימוד

עד כה ביררנו את החשיבות המרובה של לימוד מתוך הבנה, ועלה בידינו שההבנה היא כלי הכרחי להשגת דרגות בתורה, ומבלעדיה כמעט שאין הלימוד נחשב. עתה נעבור לעסוק מה הם הדרכים להשתלם בבית הלב. ומצינו אכן כמה הרגלים המועילים להשיג הבנה בלימוד, נציין כמה מהם:

חזרה על הלימוד מועילה להבנה

ראשית כל עלינו לדעת את הצורך בחזרה. חזרת הלימוד לא נועדה רק כדי לזכור את הנלמד, אדרבה החזרה משמשת כלי ראשון במעלה להבין ולהשכיל היטב. נביא לכך מספר מקורות:

הסטייפלער זצ"ל בספרו קריינא דאגרתא (ח"א, ד) כתב: "בענין סדר הלימוד. מבואר מהגמרא בעירובין (דף נד:) שצריך לשנות פרקו ארבע פעמים. ואפילו משה רבינו ע"ה ואהרן הכהן שנו ד' פעמים, ואין זה בשביל חזרה לזכרון, דהא על זה אמרו בגמ' פ"ק דחגיגה דצריך לשנות מאה פעמים, אלא זהו למען תפיסת והבנת הסוגיא, כי בלעדי הלימוד ד' פעמים, הבנתו היא מקופיאה ובלתי מאירה. ורבים המזלזלים בזה ואינם רואים סימן ברכה בלימודם".

איתא בגמרא במסכת סוכה (דף מו:): "והיה אם שמוע תשמע" (דברים כח, א) - אם שמוע בישן תשמע בחדש". ופרש"י זצ"ל: "אם אתה מחזר על תלמודך ששמעת - תשמע בחדש, תתחכם בו להבין דברים חדשים מתוך ישנים".

ובכתר ראש (אות נ"ו) כותב הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל: שחדושי תורה נקרא כל שאם הוא לומד שוב ושוב מתבררים ומתחווירים הדברים אצלו, שהרי ידוע שכל זמן שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם. וכשמרבה לחזור מתבאר ללומד טעמים ופירושים חדשים וזה נקרא חדושי תורה.

מבואר בזה שעל ידי ריבוי החזרות לא די שהלומד מבין טוב יותר את הנלמד אלא אף מתחדשים לו על ידי כן חידושים בתורתו. ונמצא שתפקידה של חזרה היא לא רק כדי לזכור את הלימוד אלא אף כדי להבין את הלימוד.

פד _____ תורה דיליה

המפרש הטוב ביותר - ללמוד ז' פעמים!

תלמיד חכם מופלג נשאל פעם: מהו הפירוש הטוב ביותר בעיניו על מסכת יומא? נענה ואמר: המפרש הטוב ביותר למסכת יומא הינו **ללמוד שבע פעמים מסכת יומא!**... כלומר: השינון והחזרה תורמים להבנת הנלמד לאין ערוך יותר מכפי שיכול לתרום לכך כל מפרש אחר...

והדברים מפורשים במדרש רבה (בראשית צח, י) על הפסוק "כחלילי עינים מיין ולבן שינים מחלב", וכך מפרש המדרש: "שהן יושבים וסודרים דברי תורה בשינים, עד שהן מוציאים אותן נקיים כחלב". ופירש בעץ יוסף: "שמחזירים על שמועתם עד שהיא סדורה בפייהם, ועל ידי כן מוציאים אותן נקיים כחלב, כי על ידי רוב החזרה עליהם, מבינים אותם כהוגן כי אין מדרש בלא חידוש".

התפילה היא אמצעי להבנת התורה

דרך נוספת לזכות להבנת התורה היא על ידי כח התפילה, הרי כל יום בשחרית אנו מתחננים לפניו יתברך ומבקשים: "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד", ומוסיפים אנו לבקש: "והאר עינינו בתורתך". כלומר מבקשים אנו מריבון העולמים אנא שלח לנו במטותא סייעתא דשמיא בלימודנו.

גם בתפילת העמידה הבקשה הראשונה היא "אתה חונן לאדם דעת" ומבקשים ממנו יתברך "וחננו מאיתך חכמה בינה ודעת" או לנוסח השונה במעט: "דעה בינה והשכל".

ומובא מהרה"ק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל על מה שאמרו חז"ל במסכת מגילה (דף כח:): "שמעתתא בעא צילותא", וביאר ש"צילותא" הוא מלשון "צלותא" - תפילה ובקשה, שכדי לזכות להבנת התורה כראוי, יש לשפוך שיח בכוונה גדולה לפני בוחן לבבות.

על ידי שמחה מגיעים להבנת התורה

עצה שימושית נוספת להגיע להבנת התורה - שהלומד יהיה שרוי

קנין ד' "בבינת הלב" _____ פה

בשמחה. ולכן איתא בגמרא במסכת שבת (דף ל:) שרבה לפני שהיה פותח את השיעור לתלמידיו נהג לומר להם מילתא דבדיחותא, כי על ידי השמחה נפתח הלב, ומוכן להבנה יותר טובה.

וזה לשון המאירי זצ"ל בספרו בית הבחירה (שם): "שהעצבון מטמטם את הלב וסותם שבילי ההכנה, ולא מתוך עצלות שקידה והתבוננות אלא מתוך שמחת הלב ליושר המזגים. ואף דרך החכמים היה בישיבתם לפתוח במילי דבדיחותא".

ומקובל בשם רבינו האריז"ל שמידת העצבות גורמת לאיבוד ההשגות בתורה, וכמו כן ידוע מה שכתב בספר חרדים שכל מה שהשיג האריז"ל בתורה היה על ידי השמחה. (וכבר ביארנו בזה באריכות בקנין "בשמחה" ע"ש). ולכן יקפיד הלומד להיות תמיד שרוי בשמחה, וכך יוכל להשיג ולהבין טוב יותר בתורתנו הקדושה.

על ידי תשובה שלימה מתגלים צפונות התורה

וראיתי מובא מהאדמו"ר מסקווירא שליט"א דרך נוספת לזכות להבנת התורה, על ידי שעושה האדם תשובה שלימה מעוונות שבידו. והביא בשם האריז"ל כי מצד עצם מהותו הפנימית של כל בר ישראל צריך היה כל אחד מאיתנו להבין ולהשיג את כל חלקו בתורה לפי שורש נשמתו, שהרי קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא. ולכן, אם רואה אדם שבכל זאת אינו מבין את מה שלומד, אין הדבר אלא מפני שפגם רח"ל בטוהר נשמתו ונתלכלך בחטא. אך כאשר האדם ישוב בתשובה על חטאיו ויזהר מכאן והלאה שלא לקלקל חלילה עוד, אזי יוכל לבוא לידי הבנת והשגת התורה כראוי.

ועל פי זה חשבתי ליתן טעם להנהגתו של מרן החתם סופר זצ"ל שהיה עוסק בכל יום לפני שיעורו הקבוע בלימוד ספרי מוסר, ובחלק גדול מהזמן קבע לימוד בספר חובות הלבבות, ולפי מה שנתבאר אין המכוון בזה רק כדי שתקדם יראתו לחכמתו, אלא גם החכמה גופא אין משיג האדם אלא על ידי שמטהר עצמו מכל חטאיו.

אהבת התורה גורמת להבנתה

לסיום, הנני רוצה להביא חלק מהמערכה הנפלאה שאמר בענין זה מו"ר ראש ישיבת לייקוואוד הגאון רבי ירוחם אלשין שליט"א. והדברים מאירים ומתוקים ממש, ומתוכם תתקבל אצלנו דרך נוספת להגיע לידי הבנת התורה, וזת"ד:

בספר הרוקח (הלכות פסח) כתב בענין מצות ספירת העומר וז"ל: "תספרו חמשים יום" - כי נ' שערי בינה הם מ"ט מונים כנגד מ"ט שערים שמסר הקב"ה למשה, לכן מונים עד נ' ימים וכמ"ט מונים תחפשנה".

כונתו הפשוטה: דהא כתיב (משלי ב, ד) "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא". ומרומזת כאן מצות ספירה שזהו מ"ט מונים ועל ידי ספירה זו ישיג האדם הבנת התורה בשלימות שהן מ"ט שערי בינה, וזה מה שכתב הרוקח זצ"ל דמ"ט מונים כנגד מ"ט שערי בינה.

ובאמת כל דבריו צריכים ביאור, מריהטת לשונו של בעל הרוקח זצ"ל נראה דעל ידי הספירה גופה זוכה להבין יראת ה' ולהשיג דעת תורה. ויש להתפלא כיצד זוכים להבנת התורה על ידי ספירת הימים לבד, ומה שייכות יש בין ספירת הימים להבנת התורה?

ועוד, הרי מקובלנו שבכדי לזכות לקנין תורה יש ללמוד מתוך עמל ויגיעה, וכמו שמבואר במדרש (תנחומא פ' נח, ג): לא תמצא תורה שבעל פה אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באוהל", וכלשון התנא דבי אליהו (רבא פ"ל) "אין הקב"ה נותן את התורה אלא למי שמצטער עליה". ובספרי (דברים לב, ב) שנינו: אמר להם משה לישראל: שמא אתם יודעים כמה צער נצטערתי על התורה, כמה עמל עמלתי בה וכמה יגיעה יגעתני בה... נתתי נפשי עליה, נתתי דמי עליה. כשם שלמדתי אותה בצער כך תהיו אתם לומדים אותה בצער.

ומפורסמים דברי הרמב"ם זצ"ל (בהלכות ת"ת פ"ג הלכה יב-יג) שכותב: אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדים מתוך

קנין ד' ﴿﴾ "בבית הלב" _____ פז

עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שנת לעיניו לעפעפיו תנומה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה.

ואם כן צריכים ביאור דברי הרוקח זצ"ל איך מספיק ב"ספירת הימים" לבד כדי להשיג הבנה בתורה?

האור שמח זצ"ל - אם לא מבינים יש לבקש על אהבת התורה

ובכדי להבין את עומק דברי הרוקח זצ"ל, נקדים בזה מעשה ששמעתיה מהגאון רבי לייב באקשט זצ"ל. היה לו קרוב משפחה שרגיל היה ללמוד עם האור שמח זצ"ל כמה חודשים בשנה. וכך סיפר לו קרובו: פעם אירע שעסקנו יחד בלימוד ונתקשינו מאוד בהבנת איזה ענין ולא הצלחנו בשום פנים ואופן לירד לעומקו.

אמר לי רבי מאיר שמחה זצ"ל: "מכיון שאין אנו מבינים אף שהשקענו עמל גדול, צריכים אנו להתפלל להקב"ה שיתן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, אבל אני אומר לך כיצד ומה צריכים אנו להתפלל - נתפלל שהקב"ה ינחיל בלבנו אהבת תורה". ואכן כך היה, עמדנו שעה קלה מן הלימוד והתפללנו, ואחר כך שבנו לתלמודנו, ובעזרתו יתברך נתברר הענין היטב והבנו הכל על בוריו.

לאחר שהשלמנו את חוק למודנו פניתיו לרבי מאיר שמחה זצ"ל וניסיתי לדלות ממנו הסבר: "את מה שאמר הרב שצריכים להתפלל על הבנת התורה אני מבין, וכמו דאיתא בגמרא "הרוצה להחכים יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו", אבל את נוסח התפילה להתפלל על אהבת התורה אינני מבין, הרי לכאורה אם חסר לנו בהבנת התורה, היינו צריכים לבקש מהקב"ה תפילות כמו "אתה חונן לאדם דעת", או כבקשתנו בכל יום "אבינו אב הרחמן וכו' ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל וכו' והאר עינינו בתורתך", הכיצד זה שלא התפללנו אלא שהקב"ה יתן לנו אהבת התורה, במה שייכת תפילה זו להבנת התורה?..."

פח _____ תורה דיליה

ענה לי רבי מאיר שמחה זצ"ל אבאר לך את הענין במשל: אשה שהייתה מטופלת בתינוק, יום אחד נאלצה לעזוב את ביתה לכמה שעות, ולבינתיים הביאה את התינוק לשכנתה כדי שתשמור עליו. כשחזרה לקחתו שומעת היא את התינוק כשהוא בוכה ללא הרף, מיד נטלה אל חיקה את התינוק, טיפלה בו רגע, וחיש הוא חדל מלבכות.

שאלה האם את שכנתה: מפני מה הנחת אותו לבכות כל כך הרבה? ענתה השכנה: אני השתדלתי הרבה בכל מיני אופנים להשקיט ולהרגיע אותו ולא עלה הדבר בידי, לא ידעתי מה הוא רוצה ובשום פנים ואופן לא הצלחתי לעמוד על דעתו ולדעת מפני מה הוא בוכה...

אמר רבי מאיר שמחה זצ"ל, יש להתבונן מה השוני בין השכנה לאם? והלא השכנה היא גם כן בעלת שכל לא פחות מאם התינוק, ואם כן מפני מה אם התינוק ידעה מיד להרגיע את תינוקה הבוכה ואילו השכנה ניסתה ולא הצליחה להעלות לו מזור?

ואמר האור שמח זצ"ל: כל בר דעת מבין את החילוק - לאמא יש אהבה עזה וטבעית לבנה כאילו הוא עצם מעצמיה, לעומת זאת שכנתה לא יסייע בידה עובדת היותה בעלת שכל, משום שהיא זרה אליו ואין לה בלבה שום שייכות אליו.

ואם כן צא וראה: אדם שיש לו כאב באחד מאבריו אפילו בקצה כף רגלו הוא חש את הכאב בכל גופו מכיון שכל הגוף חד הוא, כן הדבר באם התינוק, על ידי חיבתה העזה היא כחד גופא עם תינוקה ומרגשת היא בלבה את צערו וכך יודעת היא מה מעיק לו ואיך ניתן להרגיעו כשם שיודעת היא לחבוש את פצעיה שלה.

היסרון הבנה נובע מכך שאין חיבור לתורה

המשיך רבי מאיר שמחה זצ"ל ואמר: התורה הקדושה עמוקה היא מני ים ופעמים רבות קשה לעמוד על דבריה ועומק כוונתה מפני עמקותה, אבל כל זה נובע מכך שאנו זרים עם התורה, אנו עומדים מבחוץ לה, ולכן כל כך קשה לנו להבין אותה.

אמנם יש לידע שביסודם של דברים התורה והיהודי בעצם כגוף אחד המה, וכמו שאמרו חז"ל: "ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא", רק בעוונותינו הרבים מתרחקים אנו מהתורה ונוצרו מחיצות בינינו ובין התורה, וזו עיקר העבודה, להתקשר ולהתדבק ולהתאחד לתורה הקדושה, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך - אהבת התורה מסלקת את הריחוק, ויוצרת קירבה אמיתית לתורה הקדושה עד שנהיה הלומד כחד גופא עמה, ואז ממילא מבין הוא את כל סודותיה ומצפונייה.

סיים האור שמח זצ"ל, עכשיו נוכחת שאם לא מבינים צריכים להתפלל שיתן הקב"ה בלבנו שפע של אהבת התורה.

הרי לפנינו יסוד גדול: הבנת התורה תלויה באהבת התורה!

על ידי עמל ויגיעה ניכר אהבת התורה

ומצאתי דבר נפלא, מהגאון רבי זונדל מסלנט זצ"ל, באחד ממאמריו הבודדים מפרי עטו שהאריך לבאר ענין עמלה של תורה: כתיב (משלי טז, כו) "נפש עמל עמלה לו". וביאר שם ז"ל כי עיקר מה שנדרש מאיתנו הוא העמל, כי על ידי העמל ניכר ומתגלה אהבתו ותשוקתו של האדם אל החכמה ע"ש.

ומבואר דאף שברור שאין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, מכל מקום אין הביאור בזה משום שהעמל והיגיעה הם הסיבה לקנין התורה, רק שמכיון שהוא עמל ויגע ונותן נפשו על התורה בזה מגלה ומוכיח את אהבתו הגדולה לתורה, וכל שאוהב תורה בכל לבו התורה נקנית לו וכמו שכתבנו לעיל. וכן כתיב (משלי ח, יז) "אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאוני", ועל ידי העמל הוא בכלל "אוהבי", זו הדרך לזכות להבנת התורה.

"מ"ט מונים תחפשנה אז תבין יראת השם"

ולפי זה מבוארים היטב כקילורין לעינים דברי הרוקח זצ"ל שכתב רמז לספירת העומר בקרא ד"מ"ט מונים תחפשנה אז תבין", והקשינו לעיל אך

צ _____ תורה דיליה

כתב הרוקח זצ"ל שעל ידי ספירה שאין בה שום עמל ויגיעה יזכה להבנת התורה?

ונראה דעומק כוונתו לדברי החינוך זצ"ל (מצוה שו) הידועים שכתב לבאר שורש המצוה דספירת העומר, וז"ל: "לפי שכל עיקרו של ישראל אינו אלא התורה וכו', ומפני כן נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל. וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא".

נמצא שלדברי החינוך זצ"ל הספירה של הימים לקראת חג מתן תורתנו מביעה את האהבה העזה והתשוקה הגדולה שיש לכל אחד מישראל אל התורה וכמו שכתב "כי כל ישעו וכל חפצו" אינו אלא התורה הקדושה.

וזו כונת הרוקח זצ"ל, מ"ט מונים דעל ידי הספירה זוכה להבנת התורה, כי בזה הוא מראה אהבתו לתורה, וכמו שסיים החינוך זצ"ל שם ואמר שאנו מונים כך וכך ימים עברו, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן הנכסף, היום בו קיבלנו את התורה הקדושה.

בזה התבאר שיש עוד דרך להשיג הבנה בתורה - על ידי אהבת התורה!

הפלא ופלא!

